

GELUIDSTRACKS EN ROBOT VERVANGEN CABARETIER

On tour zonder artiest

Als grenzen verleggen de essentie van cabaret is, dan hield Micha Wertheim zich daar met zijn laatste show perfect aan. Want: hij was er niet. Zijn technici maakten samen met het publiek de voorstelling. Dat betekende naast licht, geluid en decor soms óók crowd control.

| TEKST: COEN JONGSMA |

“Fans die liever niet willen zien hoe Micha zich vertilt aan een of ander pretentief experiment, kunnen beter thuisblijven.” Zo stond het in de flyer van de voorstelling *Ergens anders*. Maar wie neemt zo’n waarschuwing serieus, en wie gaat ervan uit dat zo’n titel letterlijk moet worden genomen? Het experiment oogstte lof en trok volle zalen,

maar even vol liepen de mailboxen van het impresariaat en de theaters. Veel mensen wilden hun geld terug. Wat was het probleem? Ja, dat stond al op de poster. De artiest was ergens anders. Zonder die artiest is de kledkamer deze middag in het Amsterdamse Compagnietheater exclusief voor de technici: Bram den Haan en Andy Puharich.

Ze draaien de laatste voorstellingen van de tournee. Pas daarna zullen, volgens afspraak, de eerste recensies verschijnen die het zorgvuldig geheim gehouden verloop van de voorstelling onthullen.

Het decor van de voorstelling is eenvoudig. De balletvloer mag blijven liggen als ie er al ligt. Een klassieke

In de speakers van de stereotoren zijn actieve Mackie speakers ingebouwd om de hele zaal te bereiken

FOTO: GIJSBERT VAN DER WAL

dagsfeestjes probeerde ik het wel voor me te houden.”

Raar soort verantwoordelijkheid

Aan het begin van *Ergens anders* klinkt door de speakers het radionieuwsbulletin van acht uur, gevolgd door een uitzending van het programma *Kunststof*, waarin – jawel – Micha Wertheim te gast is. Tijdens het gesprek dat volgt, ziet de presentator ineens dat de cabaretier op dit moment óók een voorstelling in Amsterdam heeft. Wertheim legt dan uit dat hij in de loop der jaren zijn publiek zodanig heeft opgevoed dat het

bij veel mensen het besef dat deze grap ver zal worden doorgevoerd. “Doet u dat niet, dan stopt de voorstelling bij u”, voegt de robot er met ‘verrobotiseerde’ Wertheim-stem aan toe. Vrolijk, maar toch ook dwingend. Op het printje worden de verdere instructies uit de doeken gedaan. Het is de bedoeling dat iemand uit het publiek een koptelefoon opzet. Die persoon hoort hoe met de overtoomkratjes het decor moet worden afgebouwd, welke elpees moeten worden opgezet en welke cassettebandjes aangezet. Tijdens de voorstelling wordt de koptelefoon steeds doorgeven aan andere bezoekers.

Robot type Alfa 1

Wertheim vertelt ondertussen via de speakers, begeleid door de zorgvuldige genummerde elpees die de bezoeker

‘Aanvankelijk hielden we ook voor de mensen van het theater geheim dat Micha er zelf niet bij is’

nu ook wel zonder hem een leuke tijd kan hebben in het theater. “Je moet mijn publiek niet onderschatten”, zegt hij.

Een voorstelling doen zonder artiest geeft een raar soort verantwoordelijkheid, vertelt Den Haan. “Naast de normale spanning of alles werkt en op tijd gebeurt, kwam er nu bij dat we nooit weten hoe de zaal reageert. Dat was de meest onzekere factor.” Want het publiek was regelmatig *not amused* over het feit dat de cabaretier zelf niet op het toneel stond. “Soms waren de mensen echt heel boos. Dan liepen er zo twintig weg. Een boze programmeur, die de voorstelling niet eens had gezien, zei dat we de eerste wet van het theater hadden overtreden. Maar van die wet hadden we eerlijk gezegd nog nooit gehoord.”

Eerst kan het publiek nog denken dat de afwezigheid van Wertheim een leuk ingezet geintje is. Maar als er een robotje uit de coulissen komt die iemand aanwijst om de blaadjes voor te lezen die weldra uit de printer rollen, daagt

met de koptelefoon op heeft opgezet, over zijn relatie met het publiek, zijn liefde voor het luisterboek, en aan de hand van een scherf die hij onlangs in zijn oog kreeg en de operatie die daarop volgde, over het gevoel om toeschouwer te zijn van een situatie waarvan je zelf onderdeel bent. Vorm en inhoud vormen een ingenieus geheel.

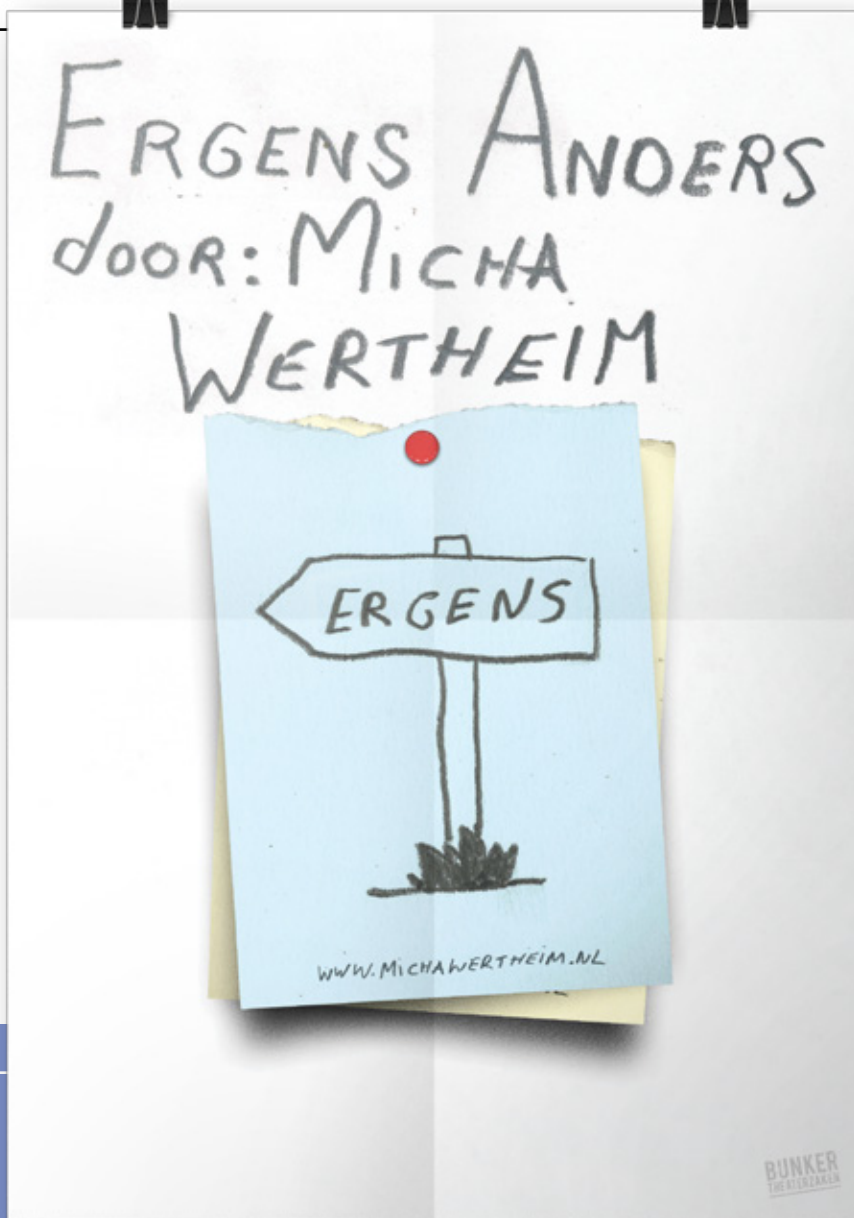
Andy Puharich staat achter het zijzwart links. Met een gratis app op zijn telefoon bedient hij de Wertheim-ervangende robot, type Alfa 1. Op het scherm van een laptop houdt hij via een IP-camera zicht op het toneel. “Het robotje gedraagt zich niet zo voorspelbaar, elke draai komt anders uit. Ik hoop altijd dat we op een houten vloer spelen, want daarop loopt hij het best. Maar het publiek vindt alles leuk wat ie doet, zegt Puharich. Normaal maakt hij de decors voor Micha. “Het is voor mij heel bijzonder om nu iets te doen wat rechtstreeks reactie bij het publiek opwekt. Bij het eerste zijstapje van >>

stereotoren midden op het toneel, wat overtoomkratjes en links een tafeltje met een printer en een microfoon. Beetje licht, links/rechts-geluid en een bluetoothspekertje op de vloer. Drie laptops bij de regie en een robot van 30 centimeter hoog vervangen vanavond de artiest. “Aanvankelijk hielden we ook voor de mensen van het theater geheim dat Micha er zelf niet bij is”, vertelt Den Haan. “Maar dat was niet te doen. Dan zeiden we dat hij nog onderweg was en dat het goed zou komen. Alleen kun je dat niet tot vlak voor aanvang volhouden, dat werkt niet fijn. Het was beter om het hen gewoon te vertellen. Maar op verjaar-

die robot komt er altijd meteen een hele vette lach.”

De robot brengt naast aangrijpende teksten over de zwaarte van het leven, waarin tijd of dood er niet toe doen, ook vakkundige stand-upcomedy, waaronder rake imitaties van Johan Cruijff en van Robin, de wekkerradiorobot van Bassie en Adriaan, die door Adriaan ongewenst benaderd wordt in z'n batterijvakje.

Tijdens een voorstelling met zo'n onvoorspelbaar verloop zou normaal gesproken de man of vrouw op toneel de voorstelling improviserderwijs voort kunnen trekken. Nu waren daar alleen technische middelen voor beschikbaar. Den Haan: "Bij de eerste voorstellingen ging Micha nog mee. Eén keer moest hij toen toch het toneel op, om mensen te sussen. Er was niemand die voorlezer wilde zijn en degene die het uiteindelijk deed, was geïrriteerd. Daarna wilde nie-

Of lyrisch, of furieus

Een greep uit de publieksreacties op *Ergens anders*:

"Het eerste kwartier was de voorstelling zeker boeiend en grappig. Om vervolgens dit concept nog bijna anderhalf uur lang verder uit te melken vind ik schaamteloos."

"We voelen ons genaaid en zijn zwaar teleurgesteld. We dachten iets leuks te gaan meemaken. De mindfuck die Micha het publiek pretentiefol voorschotelt is totaal niet empathisch."

"Zeer verrassend, fascinerend, absurdistisch, geestig en soms ontroerend. Mooie vervreemdende situaties ontstonden er, o.a. door de interactie met het publiek. Ook het besef van een unieke gebeurtenis en (lots-)verbondenheid onderling."

"Slechter dan dit kan niet!! Koop nooit meer kaarten voor Micha. Ben na 40 minuten vertrokken. Makkelijk geld verdienen dit."

"Als je luistert naar de inhoud van Micha's introductie bij zijn verhaal én dit dan ook nog begrijpt, kun je deze voorstelling maar met één woord omschrijven: GENIAAL!!! De hele show is enorm goed doordacht met technische hoogstandjes."

"Het getuigt van lef van Micha om grenzen te overschrijden, hulde."

mand de koptelefoon op en weigerde de printer dienst. Na die voorstelling hebben we allerlei aanpassingen gedaan, vooral bedoeld om het voor het publiek makkelijker te maken om mee te werken." Sindsdien heeft Den Haan op de regieplek ook een tekstje voor zich liggen voor als niemand voorlezer wil zijn of de koptelefoon op wil zetten. "Daarin vraag ik of er dan misschien iemand anders is die het wil doen, omdat de voorstelling technisch anders niet verder kan."

Reserveprinter bij de hand

Op de laptop met QLab maakte Den Haan van de 'P'-toets een *panic button*. Druk je die in, dan klinkt er een pauzemuziekje en de robotstem >>

Alle geluiden van de voorstelling zitten aan elkaar gelinkt in een paar blok-cues in QLab. Het audiosetje op toneel is fake. De platenspeler draait, maar technicus Bram den Haan start alles in.

FOTO: GIJSBERT VAN DER WAL

Goed bewaard geheim

Omdat Den Haan en Puharich als enige levende wezens van de voorstelling het risico liepen dat het ongenoegen van het publiek zich tegen hen zou keren had Wertheim een aantal brieven meegegeven waarin hij uitlegt wat de bedoeling van de voorstelling is. En dat hij niet heeft willen provoceren. "Eén keer was een mevrouw zo boos dat ik haar zo'n brief gegeven heb."

Na afloop gingen bezoekers soms ook helemaal los op de reactiesite van de theaters waar de voorstelling gespeeld had. In positieve, maar ook in negatieve zin. Omdat dan ook 'het geheim' werd verklapt, vroegen Wertheim en het impresariaat netjes of het mogelijk was om die reacties te verwijderen, of om te voorkomen dat ze werden doorgeplaatst op sites van andere theaters. De cabaretier beantwoordde de meeste mails en tweets die binnenkwamen.

Dat het in een wereld met Twitter, Facebook, Instagram en reactiesites mogelijk bleek om de ware aard van de voorstelling zo lang verborgen te houden is opmerkelijk.

Aanvankelijk zou Den Haan de voorstelling in z'n eentje doen. Toen de robot in de cast werd opgenomen, werd het noodzakelijk dat ook Puharich

vertelt dat er een technisch probleemje is. "Het blijft per slot van rekening mensenwerk." Den Haan heeft er één keer gebruik van moeten maken. "Alle knopjes van de koptelefoon waren afgeplakt, maar toch had iemand hem per ongeluk op *mute* weten te zetten. Toen moest ik even de zaal in om het te herstellen."

Alle geluiden, ook van de robot, de elpees, de radio en de teksten in de koptelefoon zitten aan elkaar gelinkt in een paar blok-cues in QLab. Het setje op toneel is fake. De verantwoordelijkheid van het publiek is dus ook wat minder groot dan ze zelf mogelijk denken. De platenspeler draait, maar Den Haan start alles in.

Op de tweede laptop draait het licht, de derde is voor het versturen van de printopdrachten. De draadloze verbindingen tussen de printer, de robot en het speakertje bleken storingsgevoelig. Niet tijdens het ontwikkelen en testen in het voormalige Plaza Futura-theater in Eindhoven, maar wel als er publiek

bij is. Met tientallen telefoons die aan staan wordt het onbetrouwbaar. De robot vraagt dan ook of mensen hun telefoon echt helemaal uit willen doen.

Den Haan: "En we hebben ook nog eens zo'n vervelende printer die er al mee ophoudt als een van de cartridges

Op de laptop met QLab maakte Bram den Haan van de 'P'-toets een 'panic button'

nauwelijks half leeg is." Achter het zijzwart bij Andy staat een reserveprinter, maar hij heeft ook voorgeprinte velletjes met tekst klaarliggen. Hij leest de hele voorstelling mee, zodat hij bij een eventuele storing meteen het juiste velletje kan geven. "Maar het is natuurlijk leuker als het via de printer gaat. Via de intercom hielden we bij dit soort storingen overleg. Omdat er in veel kleine theaters geen intercom is, gebruikten we ook vaak onze telefoons."

meeding op toernee. "Ik had het niet alleen willen doen," zegt Den Haan. Hij vervolgt: "Gisteren hebben we met acht camera's een registratie van de voorstelling gemaakt, meer voor onszelf. De kans dat VARA/BNN deze voorstelling gaat uitzenden is niet zo groot. Maar volgende maand gaan we hem met z'n tweeën nog een keer doen, voor vrienden. Dat is dan weer het voordeel; we hebben Wertheim er niet bij nodig." <<